

Karla Gelfenbejn

Stobom
na
odstojanju

Prevela
Ljiljana Popović Anđić

■ Laguna ■

Naslov originala

Carla Guelfenbein

CONTIAGO EN LA DISTANCIA

Copyright © 2015 Carla Guelfenbein

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Edicija Bolero

Knjiga br. 10

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Za Elijanu Dobri, Mikaelu i Sebastijana Altamirana,
moje saputnike*

PRVI DEO

1. Danijel

Negde u svetu neko je bio kriv za tvoju smrt. Ta izvesnost je rasla danima, nedeljama, mesecima, pritiskala mi svest dok nije postala nepodnošljiva. Ali ko? Zašto? Nikad nisam mogao da pretpostavim da je odgovor tako blizu da ću se, kad se okrenem, naći sa samim sobom.

Sećam se trenutka kad sam kupio hleb da doručujemo, a zatim naleteo na skitnicu iz kraja. Njegove istovremeno bolne i preteće oči zaustavile su se na meni. Ubrzao sam korak dok su se oko mene ljudi zavijali u kapute i nestajali u jutarnjoj izmaglici. Grupa dece je prešla aveniju. Devojčice umotane u šarene šalove poluglasno su delile tajne dok su dečaci trčali i vikali, gurali se trapavo kao štenad. Njihova nevinost je povećala nemir koji mi je izazvao susret sa skitnicom. Nisam mogao da znam šta će se desiti nekoliko minuta kasnije, šta ti se dogodilo tokom noći ili možda u zoru.

Svakog jutra pre nego što bismo se našli, pitao sam se kako li si raspoložena. To je bilo nemoguće predvideti. Na to su uticali tvoji snovi, jačina svetlosti i temperatura, beskrajne

slučajne naslage koje nikad neću uspeti da shvatim. Povremeno si mi neprestano govorila, ali ponekad bi se činilo da si odsutna slušajući šum nekog sveta u sebi.

Kada sam došao do tvojih vrata, Artur je papski dostojanstveno seo kraj mene, dok se Čarli sa svojim nemirnim repom muvao naokolo. Mislio sam da ti predložim da posle doručka odemo u našu uobičajenu šetnju.

Uprkos godinama, hodala si brzim i odlučnim korakom. Kad bi nas neko video sa izvesne udaljenosti, bilo bi mu teško da pomisli da si starija od mene više od pedeset godina.

Sećam se kad sam te, ubrzo po mom dolasku u tvoje susedstvo, video kako se boriš s onom puzavicom koja je ometala prolaz. Rekla si mi da je narasla preko noći i da je njeno tvrdoglavo prisustvo nasrtaj na tvoju slobodu. Govorila si o biljci kao o biću od krvi i mesa, dok si kuhinjskim nožem pokušavala da je se oslobodiš. Doneo sam svoje makaze za potkresivanje, raskrčio put i ubrzo smo živo razgovarali. Nekoliko nedelja ranije video sam tvoju sliku u novinama. Neki važan kritičar iz *Njujork tajmsa* pohvalio je tvoje delo a novine u našoj zemlji prenele su prikaz. Pa ipak, kad sam te ugledao u tvom dvorištu, iznenadile su me tvoja visina i seda kosa vezana ispod zatiljka. Vreme nije uspeo da ti uništi lepotu. Tamo gde su ranije sigurno bile obline, sada su se pojavljivale kosti – tvoj istureni nos, brada i jagodice, tvoje čelo izbrazdano linijama. Tvoje duge ruke kao ptice koje su zaboravile umeće letenja. Sa kakvom žustrinom si mi kasnije pričala kako mrziš praktične stvari i kako bi volela da imaš ženu kao veliki stvaraoci, one žene koje su im rešavale prozaična pitanja, štiteći ih od banalnosti života. Od tada sam, mada trapavo i nepotpuno, pokušavao da te zaštitim. Život u kojem si ti obitavala bio mi je nedokučiv. Istovremeno me je, međutim, sjaj koji je izbijao iz tvojih odškrinutih vrata

ispunjavao nemirom i radoznalošću zbog onoga što nisam mogao da vidim.

Potražio sam u džepu ključ od tvoje kuće i ustanovio da sam ga zaboravio. Pozvonio sam, ali nije bilo odgovora. Sačekao sam trenutak-dva, a zatim još nekoliko puta zazvonio. Setio sam se očiju skitnice, istovremeno brutalnih i poraženih, disonantne note koja odudara. Krenuo sam ka levoj strani vrta i Artur me je pratio svojim sporim korakom. Jutarnja svetlost na šljunkovitoj stazi zaslepljivala me je svojim sjajem. Isto kao i u kući, u vrtu je vladala tišina; nije bilo ljudskog prisustva. Jedna ljubičica počela je da razvija zimske pupoljke. Sićušni životi koje ćeš, kao i svake godine, pomno pratiti. Provirio sam u kuću kroz jedan bočni prozor. Sunce se probijalo u brazdama koje su naglašavale tamu predsoblja.

Tek nekoliko trenutaka kasnije sam te video. Pala si u dnu stepenica gde svetlost skoro nije dopirala. Tvoje telo je, kao srušeno drvo, nepomično ležalo pored stajace lampe koju sam ti poklonio za poslednji rođendan. Potrčao sam u zadnje dvorište. Kuhinjska vrata bila su širom otvorena. Kao da je neko tamo bio i u žurbi zaboravio da ih zatvori. „Ko?“, pitao sam se.

Čučnuo sam pored tebe. Šake su ti bile zgrčene kao da su grebale neka nevidljiva tela pre nego što su se predale. Oko glave ti je bila barica krvi. I ruka ti je bila izgrebana, a tanka crvenkasta linija tekla ti je od zgloba do lakta. Spavaćica ti se skupila oko kukova i između raširenih i ostarelih nogu video se beli pubis bez dlačica. Pokrio sam te spavaćicom koliko sam mogao i tek onda sam te uhvatio za ramena i prodrmao.

– Vera, Vera! – povikao sam.

Delovala si mi tako laka, tako krhka. Sve je počelo da izgleda kao san.

Ono ostalo mi je maglovito. Vreme je prolazilo drukčije, protezalo se bezoblično i mračno. Samo se sećam da je u nekom trenutku došla hitna pomoć i da sam, protiv svih pravila, sâm podigao tvoje telo dok su me ljudi okolo molili da se smirim, da ih pustim da rade svoj posao. Nisam hteo da te iko dotakne, da iko oseti toplinu koja je izbijala iz tvog tela. Nisam hteo da iko čuje tvoje disanje koje se gasilo.

2. *Emilija*

– Nikad nemoj da zaboraviš, ja sam ti – rekao mi je Žerom kad smo se opraštali na aerodromu *Šarl de Gol*.

On me je podstakao na put. Ja sama nikad ne bih skupila snage da izađem iz svoje zatočenosti. Po povratku s mog putovanja venčaćemo se, mada mi je ta ideja bila nepojmljiva.

Ispred nas su se kroz veliko staklo videli repovi aviona što kao da su visili s neba.

Ja sam ti.

To su bile reči koje su nas spajale. Koje su nas oduvek spajale i štitile od nesreća. Kao neka zakletva. Ja sam bila on i on je bio ja. Hodali smo u tišini do zone za ukrcavanje i opraštali smo se bez dodira. Njegov izraz bio je miran i siguran. Nisam mogla da izdam to poverenje koje je ulagao u mene. Prethodnog dana sam se u Grenoblu pozdravila sa roditeljima, a doktor Noare, moj psihijatar, dao mi je lekove protiv napada panike. Pa ipak, morala sam po ko zna koji put da kažem:

– Ne znam da li mogu, Žerome.

– Možeš, Emilija. Možeš – dotakao mi je kažiprstom usne da to više ne bih ponavljala.

Kad sam već bila zavaljena u avionskom sedištu i kroz prozor posmatrala postelju od oblaka, usredsredila sam misli na Žeromovo sitno lice. On je uvek bio tu. On je bio ljudski rod i sve što je živelo van njega. Pomislila sam na taj život bez krila, ali i bez nevolja, koji smo zajedno stvorili. Teško je pomiriti se s takvim životom. Običnim. Neobične stvari nas uzbuđuju i prizivaju svojim trubama i živim bojama. Ali one su krhke. Lome se.

Žerom i ja smo to uvek tako shvatali. Pa ipak, sada me je puštao. Puštao me je i istovremeno vezivao svojom bračnom ponudom. Zašto je to radio? Zašto me je podstakao da idem ohrabrujući me svojim dobrim slutnjama? Iz dobrote. Da, iz dobrote. Ali isto tako – i ta promućurna pomisao mi je prošla kroz svest – zato što smo stigli do tačke kada treba nekud da krenemo. Oboje smo imali po dvadeset četiri godine, a kada si mlad, sadašnjost ima potrebu da se otvori prema tom moru budućih mogućnosti koje još ne postoje.

Mogućnosti koje treba tražiti.

Došla sam dotle držeći ga za ruku. Ali sada su i on i naš zaštićeni svet, iskrzan od upotrebe i vremena, nestajali ispod oblaka. Teško sam disala. Zatražila sam čašu vode. Pre nego što je otišlo, sunce je počelo da se penje. Njegova oštra svetlost se negde odbijala i tako jako udarala na moj prozor da sam morala da stavim naočari za sunce. Učinilo mi se da dole vidim more. Delove koji su ličili na vodena ogledala. Iz daljine, ako je to bilo more, nije bilo tako silovito kako sam se, kao dete, plašila.

Setila sam se mora u La Sereni, gradu u kojem se rodila moja majka. Kao dete sam bila tamo nekoliko puta. Videla sam kako se talasi podižu kao slojevita krljušt. Videla sam majku kako juri da uroni u samu srž vodenog zida da bi potom potonula pod praskom hiljadu čestica koje su blistale spram svetla. Videla sam oca pored mene, oboje smo bili nepomični na pesku, kako zadržava dah zamišljajući da ju je ogromni kit zauvek progutao. Kada bi se na kraju njena tamna glava pojavila s druge strane razbijenog talasa a ona nam mahala iz daljine, priznavali bismo još jednom njenu neukrotivu energiju. Onu koja ju je toliko puta odvela daleko od nas. Daleko od pozornog i istovremeno poraženog pogleda mog oca. Začela me je u jednom od vanbračnih izleta. Moj otac nije bio moj otac.

Bili su venčani pet godina i oboje su radili u opservatoriji u Nici. Pokušali su da imaju dece, ali seme mog oca nije imalo gustinu dovoljnu da oplodi. Iz tog i drugih razloga koji su mi s godinama postali očigledni, kada je majka rekla da je ostala trudna s jednim učenikom na praksi, moj otac je prihvatio to biće koje je već plutalo u njenoj utrobi.

Te slike su prevagnule u toj dalekoj zemlji u kojoj se rodila moja majka, kuda sam sad išla. Ona kako nestaje, a zatim se pojavljuje. Pored moje, očeva ruka koja me ne dodiruje. Naši osmesi ujedinjeni u tišini, potvrđujući činjenicu da smo, bez obzira na naš genetski sastav, on i ja na istoj obali.

Sada su ti komadići mora izgledali mirno, u sopstvenoj tišini.

Pomislila sam kako sve stvari imaju drugu stvarnost, onu koju ja do sada nisam videla.

3. *Danijel*

Soba je utočila u polumrak. Prišao sam ti i spustio prste na tvoju sedu kosu. Prostoriju su ispunjavali pregrejani vazduh i tišina. Mir je bio toliko dubok da se činilo da iza njega proviruje smrt. Oko zgloba si imala plastičnu narukvicu s imenom. Stavili su ti u gips jednu nogu i jednu šaku. Sa obe strane ruke bezbroj cevčica povezivalo ju je s mašinama koje su registrovale tvoje vitalne signale. Ispod sklopljenih kapaka tvoje oči su pulsirale. Neki mehanički ventilator ti je obezbeđivao kiseonik.

Lekar mi je objasnio da nisi samo ugruvana od pada već imaš i traumatsku povredu mozga s krvarenjem. Trebalo je da dobiju na vremenu dok on ne splasne, pa su te zato „uspavali“. Eufemizam koji bi ti smetao. Indukovana koma bio je jedini način da se nadražaji moždanih ćelija svedu na minimum i da se kontroliše pritisak unutar lobanje. Objašnjenja su mu bila iscrpna. Pa ipak, kada sam ga pitao možeš li da me čuješ ili primetiš prisustvo druge osobe pored sebe, odgovorio je

neodređeno. „To ne može tačno da se zna“, rekao je, „ali sve analize ukazuju na to da je pacijent u komi lišen percepcije.“

– Vera – rekao sam ti i nisam mogao da nastavim.

Osetio sam pritisak u grudima kada sam pomislio na mogućnost da si tu, iza tog tela koje leži ispod čaršava i da sa te druge strane života pokušavaš nešto da mi kažeš. Uhvatio sam te za ruku i snažno je stegao.

Kiša je prestala da pada i kroz prozore klinike videlo se kako ulična svetla bacaju svoj sjaj na mokat pločnik.

Medicinska sestra je zakucala na vrata i ušla u sobu ne čekajući odgovor. Imala je tridesetak godina, bila je niskog stasa i širokih kukova. Lice kao da joj je imalo prolaznu čvrstinu zrele voćke.

– Satima niste jeli. Zašto ne odete u kafe? Gospođi ništa neće biti – rekla mi je dok je zapisivala nešto na tablici sa spajalicom.

Kako joj nisam odgovorio, načas je prestala da radi i pogledala me. Napravila je korak unazad i popravila punđu. Obrazi su joj porumeneli. Znao sam da joj ulivam strah.

– Dobro je što joj pričate i pravite joj društvo. Sigurna sam da može da vas čuje.

Hteo sam još nešto da je pitam, ali sam odustao zbog rumenila na njenom licu.

– Zovem se Lusi, ako vam nešto treba samo pritisnite ovo dugme.

Kada je otišla, zaspao sam na stolici pored tvog kreveta.

Povremeno bi ulazila neka medicinska sestra da ti proveri vitalne signale i ja bih se odjednom budio. U jednom od tih naglih povrataka svesti, usred te isprekidane noći, bilo mi je teško što znam tako malo o tebi. O tvom poreklu, tvojoj porodici, tvom životu. Imala si muža i sina, Manuela Peresa i Hulijana, ali nikad nisi pričala o njima. O tvom sinu sam

znao samo da je u tridesetoj godini umro od neke bolesti na plućima. Tajnovitost kojom si se okružila da bi se suočila sa svetom, uprkos našoj bliskosti, obuhvatila je i mene.

Kada je obelodanjena vest o tvom nesrećnom slučaju, privuklo mi je pažnju što se nije pojavio nijedan član tvoje porodice. Čak i kada je bol onih koji su došli bio očigledan – pisci, pesnici, ljudi od pera – kao da su te svi poznavali malo. Jedina osoba s kojom sam stupio u kontakt jeste tvoj prijatelj pesnik Orasio Infante. Ja nisam imao njegove podatke, ali Grasija je uspela da ih nabavi. Iz naših razgovora sam zaključio, iako mi to nisi direktno rekla, da ti je Infante mnogo značio. Palo mi je, međutim, u oči da nije došao u bolnicu. Pokušao sam ponovo da razgovaram s njim, ali nisam mogao da ga nađem. Ostavio sam mu poruku sa brojem mog mobilnog telefona da mi se javi kada bude hteo da sazna nešto o tebi. Iz štampe sam saznao da se nekoliko dana posle tvog pada vratio u Pariz, gde živi.

Dok je tama počinjala da se boji prvim plavičastim odblescima zore, pomislio sam da ispod ljuske tvoga tela tvoje srce kuca i da si ti to srce. Čak i kada ne možeš da me čuješ, tu boraviš. Skupljena između njegovih zidova, nastavljala si život na drugi način.

Omamljen od neprospavane noći, ostavio sam kola u bolnici i vratio se kući peške duž reke. U planinama se podizala neka nemilosrdna svetlost, krunisala snežne vrhove, da bi se potom obrušavala na prozorska okna.

Kad sam došao u našu ulicu, ugledao sam skitnicu koji je spavao na nekim bezobličnim vrećama pokriven ćebetom, uza zid susedne kuće. Bar godinu dana je lutao po našoj četvrti i već smo se navikli na njegovo prisustvo, na njegov miris, na zvuk praznih konzervi koje su udarale jedna od drugu dok ih je nosio preko ramena. Bio je visok, male glave

kao da je ptičja, i iza njegove pohabane pojave mogao je da se nazre naočit čovek kakav mora da je bio. Nikad nam nije tražio ni hranu ni novac i bilo je teško razabrati da li to nije radio jer je živio u drugom svetu ili iz dostojanstva.

Kada sam došao kući, svukao sam se i primakao Grasiiji. Toplota njenog tela oživela mi je čula, ali ona je spavala i nije reagovala na moje pokušaje da vodimo ljubav.

Nekoliko sati kasnije probudio sam se bolnog tela. Grasiija je izašla iz kupatila sa peškirom umotanim u visini grudi, uputila se ka prozoru i širom razgrnula zavese. Uočio sam tvoju kuću, njen krov od crepova i vegetaciju koja ju je pokrivala. Pomislio sam kako su Artur i Čarli sigurno gladni. Čim ustanem, otići ću da ih nahranim.

– Dobar dan – rekla mi je promuklo.

Oči su joj bile crvene kao da je malo spavala ili plakala, a brada joj je lako podrhtavala, što me je ganulo.

Njeno uvek preplanulo telo izgledalo je još tamnije pored belog peškira. Sela je na sredinu kreveta prekrštenih nogu i podigla dugu mokru kosu na potiljak. Grasiija je imala neopporivo samopouzdanje. Iako te nikada nisam pitao, znam da za tebe to nije vrlina. Stalno si mi govorila da jedino dobro koje poseduje stvaralac jesu njegovi lomovi, neizvesnosti, pitanja i bulažnjenja, stalna sumnja u krajnju svrhu stvari. Kroz te pukotine moglo je da izbije nešto što tamo nikad nije bilo. Ali Grasiija nije imala stvaralačkih težnji i od samopouzdanja u svim sferama života imala je koristi i nadoknade. Studirala je za inženjera, ali je sa dvadeset dve godine ušla na televiziju. Sada, posle četrnaest godina, bila je u grupi voditelja vesti najpopularnijeg kanala i njen energični temperament je svakog dana ulazio u domove miliona Čileanaca.

– Nisam te čula kad si došao. Pričaj mi o Veri – tražila je s izrazom koji je pokazivao teskobu.

– Indukovali su joj komu. S obzirom na njene godine, velike su mogućnosti da se više ne probudi.

Grasija je čvrsto sklopila oči kao da joj je neka slika prešla preko zenica i povredila je. Zatim je promrdala glavom i kapljice vode s njene kose zasijale su spram prozora. Ponovo ju je povezala u čvor i pogledala prema zidu gde je sama uramila crtež fasade muzeja koji sam projektovao. Taj crtež me je svakog dana podsećao da sam jednom, ne tako davno, dobio značajnu nagradu i da možda još ima nade da se izgradi.

– To što mi pričaš baš je teško – obgrlila se rukama.

Uvek mi je bilo teško da znam šta Grasija oseća ili misli.

Kad sam je upoznao, želeo sam da u našoj ljubavi utopim osećanje odstojanja koje me je obuzimalo od detinjstva. Ti si mi, Vera, pokazala koliko je detinjasta ta želja. Ti si mi otkrila da ispod naše kože postoji privatni svet sa sopstvenim građevinama i pejzažima, u koji niko nikada neće moći da uđe. Grasija te nikad nije cenila. I to si znala. Delimično te je krivila za moje „prazne dane“, kako je ona zvala ono dugo čekanje da počne izgradnja muzeja. Prošlo je više od godinu dana i nadležni nisu mogli da se dogovore. Uvek je bilo nekog ko je to podsticao, ali i nekog moćnijeg ko bi iskomplikovao. Borba za vlast, različiti elaborati, drugi prioriteti. Iz meseca u mesec bilo je razloga za odugovlačenje. U međuvremenu, ja sam bio odložen. Svakog dana sam se budio razmišljajući o nekom aspektu koji bi mogao da se poboljša, o novom materijalu, o izraženijoj kosini, širem hodniku, i nije bilo dana da ne uključim kompjuter i ne dodam ili ne obrišem neki detalj. Tokom tog vremena ti si, Vera, bila tu. Pored tebe me nije mučio beskoristan prolazak dana. Bilo je drugih stvari: naši razgovori, naše šetnje i otkrivanje tog sveta oko tebe.

– Užasno je. Ja... – rekla je, a zatim ućutala.

– Šta?

– Ništa, ništa. Samo to što se život menja tako naglo i surovo.

Pomislio sam da Grasiya misli na nešto drugo, nešto što se odnosi na nju samu i na nas. Hteo sam da je pitam, ali već je ustala iz kreveta i nestala u dubini svog ormara. Pomislio sam kako su važne stvari suviše grube i uznemiravajuće da bi se izrekle. Suviše teške i napadne. Zavukao sam se pod čaršave i ponovo zaspao.

U deset ujutro sišao sam u kuhinju da skuvam kafu. Nekoliko minuta kasnije prošao sam kroz vratašca u dnu dvorišta koja sam sagradio da ga povežem sa tvojim. Zima nam je podarila blistavi dan koji nisi mogla da vidiš. Između rastinja je lebdela neka sjajna, sitna prašina. Artur i Čarli su izašli iz žbunja. Kao i obično spokojan, Artur me je nezainteresovano pogledao i seo na kamenu stazu dok se Čarli pribio uz moje noge i mahao repom.

Od početka našeg prijateljstva insistirala si da dolazim u tvoju kuću i iz nje izlazim po svom nahodaenju. Zato si mi dala ključ od glavnih vrata i pritom ostavljala kuhinjska vrata nezaključana. Spojilo nas je trenutačno poverenje. Otkrila si mi čak i šifru svog sefa.

– Ako jednog dana budeš morao da ga otvoriš, Danijele, izvadi sve i baci u đubre. Nema tu ničeg vrednog, samo staračke gluposti. A papire spali. Ne želim da posle moje smrti psi njuškaju po mom životu. Važi?

Nisam razumeo zašto mi daješ tako ličan zadatak. Tada sam prvi put pomislio na tvoju porodicu, na ljude koji su nekad bili pored tebe i iz nekog razloga nestali. Jednog dana ćeš otići i možda taj dan nije daleko. Tvoje prisustvo me je promenilo na način koji drugima nije bio vidljiv – izuzev Grasiyi – i zato je dublji i značajniji. Stavila si nešto u mene

i tražila da to čuvam. Ostalo je u meni i sada, kad te nema, plašio sam se da malo-pomalo ne nestane.

Ušao sam u predsoblje i video osušenu baricu krvi. Sve je bilo zaustavljeno u jednom trenutku haosa i provizornosti. Vladala je tišina koju su prekidali neodređeni podzemni zvuci grejanja. Ostao sam u predsoblju gledajući ka stepenicama, a zatim se popeo, zamišljajući kako ti svaki stepenik udara o leđa, ramena, kolena, glavu. Kada sam došao do poslednjeg stepenika, pogledao sam naniže. Kroz prozor su prodirale senke drveća i lelujele na zidu kao ribe. Nastavio sam prema tvojoj sobi, ali sam stao ispred otvorenih vrata, ne ulazeći. Krevet je bio nenamešten. Sigurno si pala ujutro, možda malo pre nego što sam te našao. Vratio sam se do vrha stepenica. Hteo sam da ponovim tvoje korake i razjasnim okolnosti pod kojima si pala. Po lekarskom mišljenju, to nije bilo usled iznenadnog gubitka svesti; ogrebotine na tvojim rukama svedočile su da si pokušala da se pridržiš za zidove dok si padala.

Nekoliko puta sam prošao po tom kratkom putu, zatim sišao. Iako trošne, stepenice su bile jake. Rukohvat je bio dobro pričvršćen za zid i imao je takav oblik da se lako mogao uhvatiti. Stepenci su bili dobro osmišljeni, tačno onoliko centimetara koliko treba, 18 dubine i 30 visine, kako bi koraci bili sigurni. U njihovom skromnom dizajnu svaka-ko je prevagnula funkcionalnost. Tada sam prvi put pomislio da možda nisi pala slučajno. Kao snažna žena, imala si potpunu kontrolu nad sobom i svojim telom. Pokreti su ti bili elegantni i precizni. Našim šetnjama ti si davala ritam. Dešavalo se i da mi se rugaš: „Hajde, ubrzaj taj spori korak starog dendijskog“, govorila si mi hodajući ispred mene. Pokušao sam da se setim slike tvog tela na podu, položaja tvojih ruku, ugla tvojih nogu, tvog golog pubisa, ali prizor je bio suviše

surov i neki unutrašnji filter ga je odbijao i nije mogao da ga zadrži u svesti. Izašao sam u vrt i nahranio pse. Ponovo sam ušao i legao na pod, tačno na mesto gde si pala. Na šta si mislila dok si tamo ležala, tog trenutka pre nego što si se izgubila u nesvesti?

Neka sazvežđa koja nikada nisam primetio bila su naslikana na plafonu. Figure nacrtane finim potezom na plavičastoj osnovi podsetile su me na one koje iz visine motre na putnike Centralne železničke stanice u Njujorku. Setio sam se tvoje opsednutosti svemirom i zvezdama i njihovog ustrajnog prisustva u tvojim tekstovima. Možda je taj crtež na plafonu poslednja slika koju si videla.

Neka hladna struja prošla mi je kroz kičmu, ruke i noge. Setio sam se širom otvorenih kuhinjskih vrata i odjednom se ono što je nekoliko trenutaka ranije bila samo slutnja pretvorilo u izvesnost; nisi napravila pogrešan korak, tvoj pad je podstaklo nešto ili neko.

Potražio sam na internetu broj istražne policije i pozvao. Dok sam ženi umornog glasa pričao šta se dogodilo, pozeleo sam da prekinem vezu. Znao sam šta misli i šta će misliti svi kojima budem izneo svoje sumnje: da si žena u godinama koja se sapplela i pala niz stepenice. To se sigurno dešavalo svakog dana u svim krajevima sveta, stotine, hiljade puta starije žene i muškarci su doživljavali kobne nesreće i nikome nikada nije padalo na pamet da za to postoji drugi razlog osim starosti. Nisam imao dokaza. Niko nije mogao da posvedoči o tvojoj fizičkoj snazi i preciznosti tvojih pokreta. Kad sam sve objasnio, žena mi je rekla da prvo treba da nabavim lekarski izveštaj koji bi potvrdio moje sumnje i da ga odnesem u tužilaštvo da bi policija započela istragu.

4. *Emilija*

Ogolelo drveće i sive ulice.

To je bio moj prvi utisak o Santjagu.

Došla sam u Čile samo nekoliko meseci pre avgustovskog jutra kada je Vera Sigal pala niz stepenice. Namera mi je bila da prikupim materijal i da završim disertaciju o njenom delu. Mada sam znala da će to biti teško, gajila sam nadu da ću je upoznati.

Iako mi je majka ovde rođena, moje jedine uspomene na Čile bile su vezane za more i njenu glavu koja nestaje i ponovo izranja iz mora. Deda i baba su mi umrli kad sam imala četiri godine i od tada je majka izgubila vezu s ostatkom porodice koji još sigurno živi u La Sereni.

Tata mi je, srećom, našao gde da stanujem. Stan je pripadao Čileancu koji je studirao s njim u Grenoblu i pristao je da mi ga izdaje po ceni prihvatljivoj za moj ograničeni budžet. Moj stan, ako se tako može nazvati, sagrađen je na krovu devetospratne zgrade ispred parka Bustamante, nekoliko čoškova od Ulice Hofre. Imao je sobu, kuhinju i

kupatilo koji nisu bili međusobno povezani. Da bih otišla sa jednog mesta na drugo morala sam da izađem napolje, na prostranu krovnu terasu, i da ponovo uđem. Soba je bila mala, oblepljena tapetama sa cvetnim dezenom, izbledelim od sunca. Na krevetu je bio rukom štrikan šareni prekrivač. U sobi su bili i trošni, plišani kauč, prazne police na koje sam poređala donete knjige i pisači sto prislonjen uz prozor, na kojem je bilo ogledalo u kalajnom ramu. Kuhinja je bila još uža, ali je imala osnovno posuđe i zidni sat sa klatnom koje je otkucavalo tik-tak. Imala sam zadatak, posao koji je trebalo da uradim, ali znala sam da je razlog što sam tu onaj koji Žerom i ja nismo otvoreno pominjali. Nisam imala hrabrosti da ga formulišem.

Upoznali smo se kao deca. Išli smo u isti razred i od tada smo, izuzev perioda koji smo zvali „nesrećni slučaj“, stalno bili zajedno. Njegov otac je radio u firmi *Katerpillar*, sastavljao je delove ogromnih buldožera – svet koji je Žeromu zbog njegovih interesovanja bio dalek. U našoj kući se pak osećao prijatno. Kada je njegovo interesovanje za astronomiju postalo očigledno, moji roditelji su ga prihvatili kao učenika i bio je desna ruka mog oca u rukovanju Šmitovim teleskopom.

Naša veza iz detinjstva trajala je i sada kada smo odrasli i postali smo par, doduše čudan, jer se nikada nismo dotakli. Nekoliko nedelja pre puta u Čile, Žerom mi je predložio da se po mom povratku venčamo. Bili smo na večeri u jednom restoranu u centru Grenobla.

- Žerome, mi ne možemo...
- Nije važno – prekinuo me je.
- Meni jeste.

Ni sama nisam znala na šta mislim. Da li na ubeđenje da je normalno ljudsko biće kao Žerom nesposobno da živi ne dotičući drugog, bez zagrljaja koji potvrđuje ljubav, ili

na neizrecivu pomisao da možda negde postoji neko ko bi mogao da me odmrzne. Ni Žerom nije bio zainteresovan za fizičko ispoljavanje osećanja, ali ne tako svesno i fobično kao ja. Udubljen u posmatranje nebeskih tela, nije imao mesta za ono zemaljsko. Činjenica je da smo Žerom i ja živeli kao dve usamljene planete.

Tog prvog popodneva iznela sam iz kuhinje stolicu i sela da čitam u jednom kutku prostrane terase. U dodiru sa zimskim suncem, prozori su u daljini čuvali svetlost. Golubovi su izazivački šetali po krovovima i udvarali se jedni drugima. Na obližnjem krovu čileanska zastava se vijorila kao plamen spram nebeskog sivila.

Dan je počeo da uzmiče i ispunio se hladnim odblescima. Ušla sam u sobu i pisala Žeromu o detaljima putovanja, o novom domu, o pogledu na grad. Tek kada sam to sročila u reči upućene njemu, sve što sam doživela od polaska staložilo mi se u svesti i postalo stvarno.

Te noći sam jedva spavala. Trebalo je da sutradan idem u Biblioteku Bombal, kojoj je Vera Sigal donirala rukopise, pisma i zabeleške. Istaknuti čileanski pesnik Orasio Infante, koji je živio u Parizu, omogućio mi je kontakt i dozvolu da tu radim. Žudela sam da zaronim u taj materijal koji još niko nije dotakao. Bila sam sigurna da će mi on otvoriti put ka novim dimenzijama dela Vere Sigal. Ali ne samo to.

U ovom delu sveta, odvojena od Žeroma, mnogo toga nisam znala; život je preda mnom izgledao prostran i istovremeno maglovit, bez početka i kraja.

5. *Danijel*

Kada mi je lekar preko volje dao izveštaj gde je prihvatao mogućnost da tvoj pad nije bio nesrećan slučaj, prijavio sam događaj tužilaštvu i nekoliko dana kasnije primio poziv istražne policije. Tog popodneva doći će u tvoju kuću.

Dok sam čekao, izašao sam u vrt, odakle sam video tvoj studio. Njegov dizajn je bio povod naše prve i jedine rasprave. Ja sam smatrao da treba da ima velike prozore koji će pustiti unutra zelenilo i svetlo, ali ti si htela prozorčice koji će čuvati tvoju intimu, izolovati te, stvoriti u sobi mesto bez vremena. Sećam se crteža koji sam ti napravio i tvojih pohvalnih reči o dimenzijama staklene prostorije koju sam projektovao za tebe. Tvoja odluka je, međutim, bila nepokolebljiva, htela si crnu kutiju iz koje likovi nisu mogli da pobegnu. Kako si bila oduševljena kad sam ti pokazao Cumtorovu* kapelu s nagorelim drvetom i jedinim otvorom na vrhu kroz koji je padalo svetlo.

* Peter Zumthor, švajcarski arhitekta. (Prim. prev.)

– To hoću – rekla si. I zajedno smo projektovali studio, na pola puta između tvoje crne kutije i moje staklene.

Prošao sam kroz vrt i ušao. Tamo je jedan život ostao zaustavljen. Žuti narcisi u vazi su uvenuli, a na tvom kauču ležala je, otvorena naopačke, knjiga koju si čitala, dnevnik Ketrin Mensfeld sa uvodom Virdžinije Vulf. Na polici sam video jedinu tvoju fotografiju koju si držala u kući, izuzev one sa ocem. Nikada nisam prestao da se čudim što si izabrala baš tu. Stojiš povijenih kolena, spuštenih ruku i otvorenih šaka, u pozi koja otkriva kako si sigurno bila dobra igračica tvista. Gledaš u foto-aparat s tajnovitim osmehom, kao da iza njega čuvaš neku tajnu i izazivaš fotografa da je otkrije. Tvoj pratilac te posmatra ozbiljno, s napetim izrazom nemoći, gleda netremice kao da je pred nekim ko prevazilazi ne samo njegova očekivanja već i mogućnosti. Zastao sam pred slikom koja ti je uvek bila na stolu. Crnobela fotografija muškarca s tamnom bradom nagnutog nad rukopisom devojčice od najviše pet godina. To je bilo 1923. godine a devojčica si ti. Jednog dana si mi ispričala:

– Moj otac je tvrdoglavo hteo da naučim da čitam i pišem. Po njegovom mišljenju, samo znanje nisu mogli da nam oduzmu.

Nekoliko dana nakon što je fotograf Alter Kacizne* napravio tu sliku, upali su u selo Čečelnik.

– Moj otac je ugasio sveće, navukao zavesu i nepomično smo, između zavesu, gledali desetine ljudi koji su jurili ulicama, vikali, udarali u vrata motkama i kundacima, lomili prozore, izvlačili susede napolje i pljačkali kuće.

Sećam se kad si mi pričala o svojoj komšinici Danji. O njenim razrogačenim i praznim očima. Četvorica naoružanih

* Alter Kacyzne (1885–1941), jevrejski pesnik i fotograf. (Prim. prev.)

muškaraca već su joj kidala odeću pred njenom kućom kad ti je majka pokrila oči i zagrlila te. Nikad mi ranije nisi pričala o užasu.

„Piši o tome“, rekao sam ti. A ti si me prvi put pogledala prezrivo kao da mi kažeš „pojma nemaš“. To je bio tvoj prostor tišine i nikad više nisam pokušao da ga narušim.

Fotografija je bila izuzetna i zainteresovao sam se za čoveka koji ju je napravio. Otkrio sam da je reč o velikom fotografu. Posle Prvog svetskog rata, Kacizne je slikao običaje i život Jevreja i išao iz sela u selo pokušavajući da zabeleži njihovu kulturu. Mnogo godina nakon što je napravio fotografiju tvog oca i tebe, Kacizne je napustio Poljsku bežeći od nacista, ali kada je 1941. stigao u Ternopolj, nacisti su već okupirali grad i ukrajinski kolaboracionisti su ga nasmrt pretukli. Njegova prelepa žena Hana, koja ga je pratila u fotografskim pohodima, umrla je u koncentracionom logoru. Čerka je, praveći se da nije Jevrejka, preživela krijući se u Poljskoj.

Izašao sam iz tvoje radne sobe još utučeniji, rešen da ne stanem dok ne otkrijem šta ti se desilo onog dana kad si pala. Skuvao sam kafu i seo za kuhinjski sto da čekam. Pomislio sam na Grasiju, na njena velika usta i njen iskošen osmeh koji je stvarao utisak da proističe iz ironije, iz oštroumnog poimanja života i događaja. Pomislio sam i na proslavu godišnjice koju je tako brižno organizovala za ovaj vikend. Slavili smo sedam godina braka. I mada sam znao da čeka taj dan željno i s očekivanjem, moraću da joj kažem da ga otkazujemo. Nisam bio u stanju da prođem kroz peripetije, napore i očekivanja jedne proslave.

Bio sam zadubljen u misli kada sam čuo zvono. Poskočio sam. Kad sam otvorio vrata, preda mnom je stajao mršav, nizak čovek.

– Ja sam inspektor Segundo Alvares – predstavio se.

Imao je duguljasto lice. Oči su mu bile toliko crne da je bilo nemoguće razaznati gde se završava šarenica, a gde počinje zenica.

– Nemate ništa protiv da bacim pogled?

Bio je u farmerkama i besprekornoj plavoj jakni. Moglo se nazreti koliko se brinuo za svoj izgled; kosa mu je počešljana unazad, a brada tek izbrijana. Pa ipak, veliki podočnjaci govorili su o životu koji nije sasvim uredan ni lak. Pokazao sam mu mesto u predsoblju gde si pala i već osušenu mrlju od krvi. Spomenuo sam mu da sam tog jutra našao širom otvorena kuhinjska vrata. Zatim smo se popeli na sprat. Na stepenicama mi je zazvonio mobilni, pokušao sam da ga ignorišem, ali inspektor me je pogledao sa iščekivanjem. Izvadio sam ga iz džepa, bacio pogled na ekran i prekinuo vezu.

– Nećete da odgovorite?

– Nepoznat mi je broj – slagao sam.

Objasnio sam mu svoju tehničku procenu stepeništa i rukohvata, ali njegov pogled je brzo prelazio preko stvari kao da ga nijedna ne zanima. Imao sam utisak da obavlja posao znajući da je na kraju krajeva to gubitak vremena. Kad smo se vratili u prizemlje, inspektor Alvares mi se obratio.

– Gospodin Danijel Esteves, je li tako?

– Tako je – odgovorio sam učtivo.

– U kakvoj ste vi vezi sa gospođom?

– Ja sam joj komšija.

– A kako ste ušli?

– Imam ključ. Ona mi ga je dala pre nekoliko godina.

– Zašto nas niste odmah pozvali?

– Zato što sam prvo mislio da je bio nesrećan slučaj.

– A zbog čega sada mislite da nije?

Ponovo sam mu objasnio ono o ogradi i stepenicama, rekao kako si okretna i uprkos godinama u dobrom fizičkom

stanju. Poveo sam ga u kuhinju i seli smo za sto kraj prozora. Nisam hteo da se ta scena odvija u dnevnoj sobi, pored tvojih knjiga i najdražih stvari. Ponudio sam mu kafu, ali je odbio. Pogledao je u vrata. Ja sam insistirao da je to što sam ih našao širom otvorena nepobitan dokaz da se dogodilo nešto neuobičajeno. Pitao me je s kim živiš, tražio imena i podatke tvojih rođaka, prijatelja, poznanika koji bi mogli da imaju nekih problema s tobom. Iako sam u početku odgovarao bez oklevanja, o ovome sam znao malo te sam zamuckivao i bio nesiguran. Pitao me je da li sam video znake nasilja kad sam te našao na podu, da li si u kući imala neke vredne stvari i da li nešto nedostaje. Rekao sam da su vredne neke tvoje slike, posebno jedan tvoj prilično veliki portret De Kirika. Tražio je da mu ga pokažem i uslikao ga mobilnim. Kao i tvoju skulpturu, delo Negreta*, i druge slike. Rekao je da će poslati veštace da provere otiske prstiju. Mobilni mi je ponovo zazvonio. Znao sam ko je i ne pogledavši sam prekinuo vezu.

Upitao me je kako smo se upoznali, koliko često smo se viđali, od čega živim, s kim živim. Rekao sam mu da sam pre tvog pada putovao na sever u mesto Los Peumos. Pitao me je kad sam se vratio i koji je bio razlog mog putovanja. Rekao sam da sam arhitekta i da su mi tražili da napravim projekat nekog hotela. Ponovo sam slagao. Nisam hteo da nekom nepoznatom priznam pravi razlog putovanja. Iako je bilo sveže, počeo sam da se znojim i inspektor je to sigurno primetio. Na kraju me je pitao kad smo se poslednji put videli i odgovorio sam da je to bilo pre mog odlaska. Nastavio sam da lažem. Posle toga je završio posetu.

* Edgar Negret (1920–2012), kolumbijski skulptor. (Prim. prev.)

– Ne bi trebalo da i dalje ulazite u kuću gospođe Sigal. Ne znamo da li bi ona želela da ulazite u njenom odsustvu. Da li još neko ima ključ od kuće?

– Marija. Ona jednom nedeljno dolazi da čisti.

Pitao me je za njeno prezime i podatke i dao sam mu broj njenog mobilnog.

– Kada dolazi?

– Utorkom. U utorak posle nesrećnog slučaja pozvao sam je i rekao joj da ne dolazi. Doći će iduće nedelje.

Kada je završio saslušanje, inspektor Alvares je ponovo ušao u kuhinju i navukao rezu na vrata. Tražio mi je ključ i stavio ga je u plastičnu kesu, koju je potom zapečatio. Rukom je pokazao ispred sebe i, spustivši glavu, zatražio da izađem iz tvoje kuće.

Tog popodneva sam, uprkos njegovom naređenju, ipak ponovo otišao u tvoju kuću. Za svaki slučaj sam napravio kopiju tvog ključa i držao ga u fioci pisaćeg stola. Obišao sam svaki ćošak u kući gledajući da li nešto nedostaje i da li je sve na svom mestu. Sa stidom sam pregledao tvoj ormar, gde ti je, među cipelama, bio sef. Sve je bilo tu, netaknuto. Život koji se zaustavio i bez daha čekao da dođeš da bi se ponovo pokrenuo. Onaj tvoj haos koji sam dobro poznavao. Sećam se kako si vragolasto citirala Ajnštajna da bi se odbranila. Otprilike, ako je nesređeni pisaci sto bio znak nesređenog uma, šta bi se onda reklo da je prazan. Ako je neko ušao u tvoju kuću, činilo se da to nije uradio da bi nešto ukrao. Ali onda šta, ko?

6. *Emilija*

Moj mentor na fakultetu omogućio mi je da dobijem stipendiju, ali ona mi je jedva pokrivala troškove. Zbog toga sam od ušteđevine kupila polovni bicikl „pašli“ i ponudila se da raznosim povrće u kraju. Gazda don Hose odmah je pristao. Bio je sin španskih doseljenika koji su došli *Vinipegom**. Nikada nije živio u Španiji, ali je govorio s akcentom koji je sigurno nasledio od roditelja. Nosio je beretku, imao brkove i tregere između kojih je štrčao veliki stomak. U piljaru se silazilo niz tri stepenika gde je obično ležala neka crna mačka. Svakog jutra sam, posle raznošenja, išla biciklom do Biblioteke Bombal u Ulici Kondel.

Prvog dana vrata mi je otvorila neka mršava, sitna žena. Iako ne mnogo stara, nosila je štap i bila je seda. Čim sam ušla, odvela me je u sobu u kojoj je gotovo sav prostor zauzimao pisači sto od mahagonija. Svetlost je jedva ulazila

* *Winnipeg*, francuski brod kojim je preko dve hiljade španskih republikanaca emigriralo u Čile. (Prim. prev.)

kroz duge baršunaste zavesе. Sve unutra kao da je odavno bilo na svom mestu, i boje i stvari su se stapale u jednu istu jednoobraznu materiju.

Biblioteku je pedesetih godina osnovala naslednica velikog bogatstva. Nastojali su da prikupe i spasu tekstove latino-američkih prozaista i pesnika, ali su imali i kolekciju stihova i pisama anonimnih žena saksonskog porekla iz XIX veka.

– Ja sam Rosa Espinosa. Kako mogu da vam pomognem?
– rekla mi je kada smo obe sele, ona za pisači sto prepun knjiga, a ja ispred nje.

Njeno ime mi je privuklo pažnju.* Ili su to njeni roditelji uradili namerno – što bi bilo okrutno – ili nisu primetili šta rade.

Čim sam sela, gospođa Espinosa je počela da mi postavlja mnoštvo pitanja: adresa, godine, podaci o mojim mentorima u Francuskoj, o školovanju. U tom stilu. Sporo i ozbiljno je unosila odgovore u svoj stari kompjuter dok me je proučavala kroz naočari kao da u tašni krijem bombu.

– I šta nameravate ovde da radite? – upitala me je na kraju.

Skinula je naočari, sklopila ih i, držeći ih kao bodež, prekrstila je ruke na stolu. Bilo mi je teško da razumem šta se dešava. Orasio Infante je insistirao na tome da samo treba da dođem i počnem da radim.

– Stvarno ne znate?

Žena je odmahнула glavom. Na ramenima joj se video odsjaj bisernih minduša. Odeća svetlih boja nije bila u tonu sa sedom kosom. Čutala sam. Nisam htela da pričam o pravom razlogu koji me je ovamo doveo. Dok ga držim u sebi, mogla sam da dođem do neslućenih granica. Ako ga pak navedem, na neki način ću ga vezati i osakatiti. Zbog toga sam smislila

* Šp.: *rosa* – ruža, *espinosa* – trnovita. (Prim. prev.)

projekat koji će mi poslužiti kao zaklon: da razvrstam papire i arhive koje je Vera Sigal poklonila pre dve godine i koji su, prema istraživanju mesje Rošea, ostali netaknuti.

– Možda biste, pre nego što mi objasnite, želeli šolju čaja?

Njene okice, uokvirene borama, zablistale su neobičnim sjajem.

– Vrlo rado – rekla sam i nestala je.

Kroz debelu, delimično navučenu zavesu videla sam golo granje koje se filigranski ocrtavalo na sivom nebu.

Svet drveća bez zvezda, promrmljala sam. To su bile poslednje reči Havijera, glavnog lika prvog romana Vere Sigal.

Gospođa Espinosa se vratila s nekim čovekom koji je iza nje nosio srebrni poslužavnik sa plavosivim čajnikom i dve šolje iste boje. Čovek je spustio poslužavnik na pisaći sto, pomogao gospođi Espinosi da se oslobodi štapa i potom sedne.

– Hvala, Efraine – osmehnula se ona. – Efrain je baštovan, moj šofer i čuvar svega ovoga – dodala je kada je on otišao.

Prostoriju je ispunio miris čaja sa začinima. Gospođa Espinosa ga je pažljivo poslužila.

– Malo je vruć, budite oprezni – napravila je pauzu, a zatim nastavila: – Sada možda možete da mi kažete koji je cilj vaše posete ovom mestu.

Podigla je glavu, očekujući da iz njenih reči izađe nešto neočekivano, ali istovremeno poznato, kao golub iz mađioničarevog šešira.

– Želim da... – rekla sam i stala.

– Hajde, recite.

Glas joj je zvučao blago, ali odlučno.

Spustila je glavu na naslon stolice i uprla svoje nenašmin-kane oči u moje.